

УДК:
37.014.3(555):7

Прегледни
рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXIV) XI, vol=31
Бр. 1 / 2012.
стр. 373-388.

Вафа Хусеин Гизи Мехтијева

*Институт за архитектуру и уметност, Националне академије наука,
Азербејџан, Баку*

СТИМУЛИСАЊЕ КУЛТУРОЛОШКОГ МИШЉЕЊА У ПРОЦЕСУ ИНТЕГРАЦИЈЕ УМЕТНИЧКИХ ПРЕДМЕТА

Сажетак

Почетак реформе целокупног образовног система у Азербејџану, дотичући се питања као сто је потрага за новим методама интегративног образовања и питање примене нове методологије. Културолошка методологија - универзални системски приступ, који омогућава свеобухватно, интердисциплинарно изучавање културе као интегрисаног друштвеног система, кроз скуп органски узајамно повезаних метода.

Увођење и примена интегративних метода и облика образовања на примеру интеграције уметничких предмета у образовном процесу, јесте много логичније и ефикасније, уколико се читав тај процес заснива на системско-културолошком приступу. Најважнији услов за развој иновативних вештина и личних квалитета лидера је да се створи културолошко мишљење. Културолошки начин мишљења јесте визија нових могућности и технологија за њихово спровођење. Предвиђање напредних будућих технологија и реализација научног предвиђања у овој области, подразумевају развој машине, путем интеграције уметничких предмета.

Кључне речи: Културологија, методологија, курикулум, интеграција, интерактивност, иновација.

Културолошка методологија, развијена од стране чувеног азербџанског научника Фуада Мамедова, дефинишући путеве истраживања различитих метода за проучавање људске културе, укључујући историју, човека, друштво и државу, помаже да се

идентификују карактеристике и закони, на основу којих се она развија. Културолошки приступ, који формира верну представу праве природе феномена и карактера историјског времена, помаже објективном разумевању људске психологије. Најважнији услов за развој иновативних вештина и личних квалитета лидера јесте формирање културолошког мишљења. Културолошко мишљење јесте визија нових могућности и технологија за њихово спровођење. Већ од самог детињства, код људи треба поступно и систематски формирати културолошко мишљење. Из ове перспективе, образовање је од изузетног значаја. Треба напоменути да предвиђање напредних будућих технологија и реализација научног предвиђања у овој области, подразумевају развој маште. За развој маште пак, несумњиво, кључни значај има образовање у области уметности, а нарочито, предавање интегративних предмета уметности.¹⁾

Култура јесте знање и развој. Процес сазнавања подразумева следећи ланац узајамно повезаних компоненти: знања, вештине, навике и процењивање. Развојни процес се састоји од следећих компоненти: анализа, синтеза, поређење, генерализација, апстракција, квалитети ума, спознаја и креативност. Култура, са своје стране, подразумева низ саставних области: култура осећања, култура општења, култура понашања, морална култура и свеопшта култура. На овај начин, појава одређених проблема у процесу наставе, који онемогућавају решење сврсисходних задатака образовања, може се елиминисати уз помоћ циљаног развоја креативних способности код ученика, високе културе обучавања наставника, што би неминовно утицало на ниво опште културе у друштву. Који су то конкретни проблеми који неминовно настају приликом формирања стваралачке личности? Одговор на ово питање лежи у садржају наставе и односи се на решавање проблема који су садржајног карактера. Чињеница је да развој културе учења такође проистиче у процесу непосредног сукоба са проблемима, који настају у вези са садржајем наставе. У овом тренутку, у садржајном делу наставе, у поређењу са теоријско-фундаменталним знањима, преовлађују знања која су практичног и примењеног карактера. То је доведено у везу са условном скалом очекиваних резултата у процесу учења - научити како правилно: мислити, планирати своје активности, вршити избор и синтезу знања, образлагати донесене одлуке, повезујући их са одређеним областима знања, да би се на крају развила

1) Мамедов Ф. Културологија, као пут ка делотворној животној активности, Баку, «Абиллов, Зејналов и синови», 2006, 576. стр.

способност за решавање проблема. Новонастали проблеми у животу понекад немају готова решења, а њихово рационално решавање не трпи одлагања. С обзиром на то да се потрага за излазом из свих проблематичних ситуација у животу, не може ослонити на један универзални принцип, неопходно је појединачно анализирати сваку ситуацију. Решење било ког проблема захтева његову претходну анализу, док је за аргументовање карактеристика и особености датог проблема, неопходно извршити следеће мисаоне операције: дефинисати сферу појаве датог проблема; дефинисати могуће начине сарадње да се реши дати проблем; дефинисати могућности за интеракцију са другим областима; извршити процену добијених резултата итд. Анализирајући информације о неком проблему, који се јавља у једној одређеној области људске делатности, придржавајући се поменути шеме и имајући у виду ограничену универзалност исте, ипак је могуће те информације и сврсисходно примењивати на јединствену сферу читавог образовања. Треба напоменути једно - међу проблемима који се јављају у образовном систему, основни су они проблеми који настају у погледу садржаја наставе, јер знање је генерализовано искуство. Искуство се пак, с друге стране, стиче на основу свакодневних захтева друштва, и вођено је његовим растућим потребама. О променама које брзо настају у различитим областима, и које ће у блиској будућности бити реално неопходне, данас можемо само претпостављати. Тако, усмерен ка будућности, јасни образовни садржај, до данашњег дана остаје неизвестан.

У циљу задовољења човекових духовних, материјалних и интелектуалних потреба у блиској будућности, апсолутно је неопходно дефинисати садржајну страну актуелних знања у циљу спровођења ефикасних животних активности. Ако потребе нису јасно дефинисане, онда су знања, која су продукт генерализованог искуства, лишена конкретности, па ће сходно томе, садржај образовања бити усмерен на припрему «краткорочних стручњака», што ће са временом неминовно довести до недостатка кадрова, односно до њихове ненадокнадивости и друштвене напетости. Ово захтева нови поглед на низ фактора који утичу на квалитет образовања. Стимулисање креативних способности код ученика, није довољно да се пренесе истински смисао развоја образовања. Разлог томе лежи у садржају образовања и у оним факторима који омогућују његову структуру. Савремени образовни садржај се «учитава» у меморију студента по принципу интерних логичких односа предмета који се предају, а у циљу добијања типских резултата у процесу уче-

ња. Међутим, за успешно решавање нових проблема, неопходно је умеће комбиновања знања, узимајући у обзир променљиве услове под којима дати проблеми настају. Да би се већ усвојена количина знања довела у склад са променљивим условима животне делатности, улога «креативног» или «технолошког размишљања» не може бити прецењена. Креативно размишљање као ментално-психолошки процес омогућава трансформацију условно «застарелих» знања, стварајући тако у машти нове слике. Креативно размишљање има следеће карактеристике: мислити са аспекта резултата, користити алгоритамске шеме у мисаоном процесу, умети направити избор знања и њихову синтезу, бити у стању решавати проблеме са становишта различитих наука, умети - решити проблем. У стварности, решавање многих проблема могуће је тек уз помоћ коришћења културолошких принципа. Приликом решавања одређеног проблема, пре свега је неопходно: уз разумевање тренутних и будућих потреба и захтева, правилно утврдити циљеве; за постизање постављеног циља изабрати одговарајућу технику; урадити психо-социолошку синтезу; створити услове за психолошки комфорт. Свака ментална и физичка активност почиње са планирањем. С обзиром на то да се комплексно решење конкретног задатка не уклапа у сложену предметну структуру садржаја, за формирање вештина и њихову синтезу у складу са жељеним резултатом - не остају никакве шансе. За решавање проблема, везаних за садржај образовања, формирање креативне личности треба да се реализује у процесу учења по моделу «захтеви - могућности». Овај модел омогућава прелазак од предметно-структурног садржаја учења до такве структуре, у оквиру које садржај образовања поставља задатке, истиче проблеме у први план, приморавајући на тај начин студента да креативно мисли, како би могао рационално да их реши. Процес интеграције у садржају наставе, треба да се одвија не само по вертикали, већ и по хоризонтално, узимајући у обзир променљиве могућности конкретног човека, као и усклађеност између његових потреба и могућности.²⁾

Једна од карактеристика културолошког проучавања и размишљања јесте тзв. технолошко размишљање. Суштина технолошког размишљања се манифестује у перцепцији и разумевању чињеница, догађаја, процеса људске делатности, узимајући у обзир карактеристике људске психе у циљу постизања ефикасних резултата у управљању.

2) Integrativ Kurrikulum. Azərbaycan Respublikası Təhsil Sektorunun İnkişafı Layihəsi, Arnhem, Niderland, 2006, 22s.

Културолошка знања су резултат истраживања и проучавања међународног друштвено-културолошког наслеђа у процесу општељудског развоја, која је успешно синтетисао и систематизовао до културолошких форми и концепција, уз примену фази логике чувеног научника Љутфи Задеа, познати Азербејџански културолог, професор Академије за управљање при кабинету председника Републике, доктор историјских наука, председник културолошког удружења «Симург» - Фуад Мамедов. Управо такав културолошки приступ креира нови поглед на циљеве и методе развоја, могућност да се култура анализира на индивидуалном, локалном и глобалном нивоу, креира знања, која су увек била најмоћније средство за развој људске културе, креира снагу духа, који подразумева високи степен ерудиције, лепоту осећања и снагу воље. Опште је познато да је за друштвени напредак од кључне важности постојање интелектуалне и етичке културе, јер материјално благостање, како појединца, тако и друштва у целини, зависи од нивоа интелектуалне културе - приоритетног развоја науке и образовања у друштву. Повољни социјални услови подстичу развој науке, образовања, а тиме и ширење науке у друштву, како би човек постао интелектуално и духовно богатији, а живот у друштву хармоничнији и безбеднији.³⁾

Социјално-економске трансформације које се догађају у земљи, истичу у први план нове задатке и захтеве у процесу образовно-васпитног рада са младима. Реформе које се дешавају у образовању, чине саставни део укупних друштвено-економских промена. У процесу реформи републиканског образовног система, предметом константне пажње су били и остали - ученик и његов учитељ. Ниво знања сваког ученика зависи од одговарајућег утицаја четири фактора: родитеља, друштвеног окружења, учитеља и сазнајно-креативних активности самог ученика. Усвајање Програма реформи у области образовања (курукулума), односно иновативна настава предмета, као и разматрање неких питања њихове интеграције, недвосмислено указују на значај горућих проблема и дефинишу правце и перспективе за даље формирање целог система образовања у циљу свеобухватног развоја младих генерација. У релевантним документима који говоре о реформи целог образовног система, значајно место заузимају: достигнућа педагошког рада и увођење најбоље праксе у програм наставе, повећање ефикасности

3) Мамедов Ф. Култура управљања – искуство страних земаља, Баку: «Апостроф» Цап Еви, 2009. 45 п.л., 720 стр.

методологије, као и подстицање креативног истраживања и иницијативе код наставника. Веома је важна свест о савременим проблемима, који се јављају у сфери масовног, културно-васпитног рада са децом, као и разумевање историје генезе и тенденције њиховог могућег продубљивања, како би се исти у што краћем року могли решити и елиминисати. Проблем интеграције сродних дисциплина, као и њихов садржај, који су данас заступљени у образовном плану, захтева не већу стручност наставника, већ и повећање ефикасности процеса за њихову професионалну припрему. Имајући у виду да интеграција не представља само интердисциплинарну везу, већ дубинску интеракцију различитих предмета, која даје потпунију слику о одређеној реалности, треба информисати наставнике музичке културе, ликовне уметности и технике, о новим методолошким достигнућима у овој области.⁴⁾

До данас се нису вршила истраживања у потрази за новим идејама, формама и методама рада у процесу интеграције уметничких предмета. Познато је да се систем састоји се од појединачних структурних компоненти, чији међусобни односи и интеракција опредељују нови ниво квалитета интеграције. Интеграција уметничких предмета данас постаје актуелна, како из објективних разлога, изазваних појавом опште реформе образовног система, тако и у великој мери због немарног односа према предметима из уметности, кога има у образовној пракси, како са аспекта администрације васпитно-образовних установа, тако и са аспекта самих ученика, и манифестује се у чињеници да се ови предмети презентују као споредни предмети, дају се као додатно оптерећење наставницима сасвим другог профила, а понекад се због недостатка наставника одговарајућег профила, у потпуности избацују из васпитног програма образовних установа.

Решавање проблема интеграције предмета уметности, које лежи како у области теоријске педагогије, тако и у области практичне наставе, захтева темељно проучавање историјског аспекта овог питања. Очигледно, да уметничко образовање деце, чини саставни и неодвојиви део културног живота друштва. Ниво уметничког образовања друштва, између осталог, зависи од масовног уметничког образовања деце. Масовно уметничко образовање деце одређује будући културни живот друштва.

4) Integrativ Kurrikulum. Azərbaycan Respublikası Təhsil Sektorunun İnkişafı Layihəsi, Arnhem, Niderland, 2006, 22s.

Имајући у виду горе поменуто, рад наставника музичке културе, ликовне уметности и технологије, у циљу уметничког образовања представника млађих генерација, треба посматрати као друштвено значајан, и, држећи под константном пажњом ниво њихове припреме, побољшати организацију рада у смислу квалитета њиховог образовања на универзитетима. Организација рада на уметничком масовном образовању деце, спроводи се на два начина: индивидуални и колективни. Постоје специфичне карактеристике на основу којих се разликују поменути начини организације рада. Када говоримо о индивидуалном уметничком образовању, мислимо на оне васпитно-образовне установе, уметничке кругове и различите образовне центре естетског образовања, у којима је процес учења заснован искључиво уз коришћење индивидуалног облика учења. У опште-образовним средњим школама у републици, настава различитих предмета уметности (музичке културе, ликовне уметности и технологије), је део колективног облика учења. У погледу уметничког, масовног васпитања деце, наставни план и програм за средње школе, без обзира на уметничке способности ученика, омогућава избор једног школског часа у настави уметности (музика, ликовна уметност и технологија). Ограничено време за учење, и фокусираност на садржину часа, доводе до одређеног неслагања између тематске дубине и временских оквира часа, сто захтева од наставника посебан осећај пропорционалности и вештине да би се овај раскорак елиминисао. Културологија као наука, проширујући аршине научне визије, омогућава да се из богате разноврсности култура различитих народа, попут бриљантног, разнобојног камења мозаика, прикупи и сагледа јединствена, потпуна слика људске културе.

Знања и културолошко мишљење, опредељују формирање верне представе о објективним истинама и законима стварности. Верне представе у узрочно-последичној вези, генеришу верне жеље и претпоставке, које са своје стране, доводе до правих, позитивних резултата. У супротном, друштво и човека неминовно очекују такве негативне последице као сто су: незнање, заблуде, негативне активности, стрес, депресија и духовна криза. Разлог за све већу заинтересованост за културологију, и придавање већег значаја културологији у данашње време, лежи у неоспорном утицају културе на целокупну људску активност, која је на крају крајева, сведена на задовољавање човекових материјалних и духовних потреба. Историја и теорија културе су неисцрпан извор интелектуалних и духовних вредности, акумулираних кроз векове човечанства, и у

контакту са којима данашњи човек заснива свој живот. Изучавање светске културе у старијим разредима средње школе, отвара ученицима широки спектар могућности: упознавање, оцењивање и контакт са достигнућима људске културе. Ум, који је обогаћен културолошким знањима, и воља, која тежи ка милосрђу и доброту, јесу позитивни показатељи људског развоја. Свест младих о тим непролазним истинама, могућа је само кроз постизање културолошких знања. Научно проучавање процеса развоја светске културе, у складу са историјским законима, доприноси темељнијем проучавању културолошких знања од стране млађих генерација. У савременим условима свеобухватне светске глобализације, усвајање културолошких знања, доприноси формирању и едукацији конкурентне личности. Културолошко проучавање људске културе, откривајући психологију појединца, непрекидно преиспитује његову: свест, поглед на свет, систем моралних вредности и идеала, ниво знања и организације, степен емоционалности, услове и начин живота, професионалне активности, понашања, вољу, уметнички потенцијал и степен одговорности човека, дефинишући при том његов културни раст и развој. Проучавање људске културе, подразумева анализу оних области људског живота, као сто су: уметност, политика, економија, друштвени живот, наука, образовање, право, информисаност, менаџмент, производња, лични, друштвени и међународни односи. Културологија игра водећу улогу у формирању личности, која треба да влада универзалним знањима. Немогуће је замислити ефикасну припрему висококвалификованих стручњака из различитих области јавног и друштвеног живота, без разумевања феномена културе, њених друштвених функција, историјских закона који утичу на ток њеног развоја, и оних неограничених могућности које преобразују човека, и које се пред њим отварају у фази његовог културног раста. Коришћење културолошко-научних достигнућа у образовном процесу, несумњиво ће суделовати формирању и успостављању свестране личности, која је способна да преузме лидерство, и која влада знањима о развоју људске културе, и о оним непролазним материјалним и духовним вредностима, које је човечанство створило током своје дуге историје. Интерактивно културолошко образовање, које усађује способност за системску анализу и које развија продуктивно размишљање, пружа човеку могућност да се упозна са најновијим достигнућима науке. Према томе, немогуће је изводити закључке на научној основи, без претходне културолошке анализе законитости друштвеног развоја. Културолошка анализа помаже формирање културолошког

начина размишљања. Културолошко размишљање пак, омогућава да се верно разуме истински смисао чињеница и догађаја, да се објективно разуме психологија људи, као и карактеристике одређене историјске епохе, развијајући при том код човека лидерске квалитете и способност распознавања нових технологија. Захваљујући овим околностима, неопходност увођења културологије у наставни план средњих школа је очигледна. Само путем образовања у области културе, могуће је формирати свестране личности и стручњаке који ће владати специфичним знањима о различитим техникама, које побољшавају рационалну ефикасност људског живота. Културолошки приступ у процесу интеграције уметничког образовања, омогућава ученицима да се упознају са особинама културног човека, а то су: знања, вештине, дисциплина, високи морал и стваралачка делатност.

Такозвана “Формула културног човека”, која се сматра сврсисходном за културолошко просвећивање младих, и коју је развио и лансирао професор Академије за државну управу, при кабинету председника Републике Азербејџан - Фуад Мамедов, има свој специфичан, детаљан садржај, који се своди на следеће: знање - образовање и умеца на научној основи, вештине; умеца - вештине и технике као резултат животног искуства; организација – дисциплина, социјална одговорност, воља и истрајност; моралност – особине које се формирају под утицајем васпитања: хуманизам, љубав, дружељубивост, савесност, поштење, правдољубивост, добродушност, милосрђе, вера, патриотизам; стваралачка делатност, као свесна потреба културног човека, зависи од количине знања, вештина, организације и степена моралности. Сврсисходност очувања национално-културних особености развоја Азербејџана, као и услови свеобухватне глобализације, у којима се развија свет, чине данас читав низ професија и образовних дисциплина актуелним, диктирајући при том потребу за интерактивним облицима културолошког образовања, што заузврат издиже како саму обуку, тако и образовање у целини на квалитативно виси ниво. Млади људи, који поседују културолошка знања, и који истичу у друштву одређене проблеме, стичу могућност проналажења ефикасне технологије и начина за њихово решавање. Ми сматрамо, да на нивоу средње школе, реч “култура” треба тумачити у ужем смислу, што укључује појмове као што су: уметност, народно стваралаштво и културно наслеђе.

На часовима из предмета уметности, приликом свеобухватног разумевања уметничких дела, који су различити по жанру и форми,

потребно је константно обраћати пажњу на узајамне везе унутар садржаја анализираних дела, сто практично омогућава интеграцију предмета уметности.

Анализа дела, која се врши на часовима музичке културе, у циљу унапређења доживљаја свести и разумевања, односно свеобухватног усвајања приложеног материјала од стране ученика, О. Апраксина назива “уметничко-педагошком анализом.” У оквиру основне школе, треба искористити естетски утицај на ученике, као једно од средстава за откривање и усвајање садржаја уметничког дела, узимајући у обзир ниво разумевања, емоционалног развоја и узраст ученика. Начин изражавања у анализи уметничке слике мора да одговара нивоу знања за дати разред, као и нивоу одговарајуће менталне и емоционалне перцепције. Теоријско знање о уметности, које презентује наставник, треба хармонично да допуњује оне практичне вештине, које су ученици стекли током учења. А практичне вештине, са своје стране, треба да буду усмерене на утврђивање теоријских знања. Културолошка умеца, која чине суштину практичних вештина, играју кључну улогу како у усвајању садржаја уметничких дела, тако и у продубљивању и проширивању представа, које ученици имају о уметности. То је због чињенице, да је један од циљева културне едукације - формирање личности, способне за прогресивне промене, и наоружане универзалним знањима, која се базирају на богатом искуству људске културе. Културологија, бирајући за главни предмет истраживања – културу човека, истовремено се бави проучавањем свеопсте људске културе, зидатујући тиме темељ културолошке теорије. Што се тиче практичних вештина, оне, наравно, захтевају постојање културног образовања и васпитања, који чине саставни део културе уопште. Саставни део културолошких вештина је, између осталог, и способност да се истражи “архитектура” културе, њене међусобне везе унутар садржаја, њена генеза, као и логика, која је заснована на историјским принципима и која пружа могућност истраживања процеса човекове животне активности, укључујући способност коришћења научног, културолошког приступа, који у себи обједињује дијалектичке, гносеолошке и онтолошке методе истраживања. У својим конкретним облицима: песма, певање, цртање и извођење било које врсте примењене уметности, само су једно од средстава, која се користе у анализи историјских законитости развоја културе, у формирању способности генерализовања чињеница и извођења верних закључака на основу добијених генерализација. Специфичне вештине, у оквиру основног образовања, на основу којих се гради естетска

активност, доприносе да ученици формирају објективнију процену позитивних друштвених достигнућа, да проналазе излаз из кризних ситуација, да формирају своје мишљење у смеру прогресивног развоја човека и друштва. То је због чињенице да је за друштво као целину, наменски приоритет - стварање складно развијене личности, сто за културологију представља неодложан задатак. На основу претходног разматрања, и постојећих услова у основним школама, под којима проистиче формирање специфичних вештина код ученика, треба још једном подвући важност културолошке анализе уметничких дела и у оквирима средњег образовања.⁵⁾

За културно образовање и васпитање, без сумње, велики универзални семантички садржај и корисност имају активности као што су креативно-хеуристичне импровизације.

Неретко, наставници, уместо “уметничко-педагошке анализе” уметничких дела, прибегавају презентацији монотоних знања из области музичке и ликовне културе, док најважнија ствар - разумевање суштине уметничких дела - остаје ван пажње и наставника и ученика. Због тога се у новије време, начин презентације нових знања драматично променио: раније се ишло линијом од конкретних знања до животне праксе, али сада се предност даје обрнутом редоследу - од животног искуства ка теоријским генерализацијама, укључујући и конкретна знања. У таквом поретку савременог процеса учења, главни циљ је дефинисање додирних тачака између живота и знања, као и објаснити ученицима да су понуђена знања, заправо, резултат животне праксе. Потребно је такође напоменути, да у процесу усклађивања стварног животног искуства са уметничком фантастиком, асоцијативно мишљење и емоционалне реакције оптимизује активну стваралачку перцепцију.⁶⁾

Структура нових технологија, које се имплементирају у образовни процес, предвиђа следеће обавезне елементе: мотивација, проблеми и хипотезе. Провера сваке хипотезе подразумева рад на тражењу чињеница, које, са своје стране, постају предмет разматрања и дискусија - одлучујућих фактора за развој и тестирање вештина у вршењу компаративне анализе, класификације, способности извођења закључака и креативне примене знања у практичном животу, у правилном начину размишљања, ограђујући се од добијених резултата, у способности одабира и синтезе знања у процесу

5) Apraksina O.A., Metodika muzickog vaspitanja u skolama, M., Prosvetzenie, 1983, 224 s.

6) Aǧayev Ə. Pedaqoji fikrimiz: dünənimiz, bu günümüz, Bakı: Elm, 2000,300 s.

његовог усвајања, у решавању проблема из перспективе различитих научних дисциплина.

Наравно, све ове вештине и умеца ће побољшати како квалитет обуке, тако и ефикасност процеса усвајања образовног материјала. С обзиром да је уметничко дело, не само ауторова замисао и његов доживљај живота, већ и сликовити израз личног односа према њему, у оквиру основног образовања, у процесу уметничке и педагошке анализе, до изражаја долазе питања која се односе на историју, време, бит и људске односе. У овој фази усвајања суштине уметничког дела, мора се узети у обзир низ фактора. Свако уметничко дело се материјализује на основу пет, узајамно-повезаних компоненти:

- Мисли и расуђивање аутора (1);
- Одабрана тема и ауторски текст (2);
- Поглед на свет и интелектуалне потребе ученика (3);
- Динамичност и реалистичност дела (4);
- Уметничко-изражајна средства која се користе у делу (5).

Уметничко дело или књижевни текст представља ауторове мисли и расуђивања, који се предају путем боја, звукова, или неких других средстава у одговарајућој форми за гледаоца, слушаоца или читаоца (1,2,3); ауторска расуђивања и однос према приказаним догађајима из стварног живота се огледају у тексту дела (1,4,2); аутор задовољава критеријуме естетике (1,5,2); у процесу оцењивања књижевног текста од стране ученика, разјашњава се који је био циљ аутора (3,2,1); ученик упоређује своје моралне принципе и естетске ставове са оним моралним и естетским проблемима, који су од стране аутора истакнути у тексту у први план (3,2,4,1); кроз уметничко-изражајна средства која се користе у делу, ученик појима смисао, који је аутор хтео да постигне у књижевном тексту (3,2,5,1). Бројчани систем јасно показује, да ако се у почетној фази усвајања уметничких дела, у први план истичу ауторове мисли и расуђивања, онда у каснијим фазама долазе до изражаја интелектуалне потребе и поглед на свет.⁷⁾

Знања и културолошко мишљење, омогућавају формирање верних представа о објективним истинама и законитостима стварности која нас окружује. Верне представе у узрочно-последичној вези, генеришу верне жеље и претпоставке, које са своје стране, доводе до правих, позитивних резултата. У супротном, друштво и човека неминовно очекују такве негативне последице као сто су:

7) Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində İslahat Proqramı. Azərbaycanın təhsil siyasəti (1998-2004), I kitab. Bakı, Çarşıoğlu, 2005, 169s.

незнање, заблуде, негативне активности, стрес, депресија и духовна криза. Разлог за све већу заинтересованост за културологију, и придавање већег значаја културологији у данашње време, лежи у неоспорном утицају културе на целокупну људску активност, која је на крају крајева, сведена на задовољавање човекових материјалних и духовних потреба. Историја и теорија културе су неискрпан извор интелектуалних и духовних вредности, акумулираних кроз векове човечанства, и у контакту са којима данашњи човек заснива свој живот. Изучавање светске културе у старијим разредима средње школе, отвара ученицима широки спектар могућности: упознавање, оцењивање и контакт са достигнућима људске културе. Ум, који је обogaћен културолошким знањима, и воља, која тежи ка милосрђу и доброту, јесу позитивни показатељи људског развоја. Свест младих о тим непролазним истинама, могућа је само кроз постизање културолошких знања. Научно проучавање процеса развоја светске културе, у складу са историјским законима, доприноси темељнијем проучавању културолошких знања живота, професионалне активности, понашања, вољу, уметнички потенцијал и степен одговорности човека, дефинишући при том његов културни раст и развој. Проучавање људске културе, подразумева анализу оних области људског живота, као што су: уметност, политика, економија, друштвени живот, наука, образовање, право, информисаност, менаџмент, производња, лични, друштвени и међународни односи. Културологија игра водећу улогу у формирању личности, која треба да влада универзалним знањима. Немогуће је замислити ефикасну припрему висококвалификованих стручњака из различитих области јавног и друштвеног живота, без разумевања феномена културе, њених друштвених функција, историјских закона који утичу на ток њеног развоја, и оних неограничених могућности које преобразују човека, и које се пред њим отварају у фази његовог културног раста. Коришћење културолошко-научних достигнућа у образовном процесу, несумњиво ће суделовати формирању и успостављању свестране личности, која је способна да преузме лидерство, и која влада знањима о развоју људске културе, и о оним непролазним материјалним и духовним вредностима, које је човечанство створило током своје дуге историје. Интерактивно културолошко образовање, које усађује способност за системску анализу и које развија продуктивно размишљање, пружа човеку могућност да се упозна са најновијим достигнућима науке. Према томе, немогуће је изводити закључке на научној основи, без претходне културолошке анализе законитости друштвеног развоја.

Културолошка анализа помаже формирање културолошког начина размишљања.⁸⁾

Културолошко размишљање пак, омогућава да се верно разуме истински смисао чињеница и догађаја, да се објективно разуме психологија људи, као и карактеристике одређене историјске епохе, развијајући при том код човека лидерске квалитете и способност распознавања нових технологија. Захваљујући овим околностима, неопходност увођења културологије у наставни план средњих школа је очигледна. Само путем образовања у области културе, могуће је формирати свестране личности и стручњаке који ће владати специфичним знањима о различитим техникама, које побољшавају рационалну ефикасност људског живота. Културолошки приступ у процесу интеграције уметничког образовања, омогућава ученицима да се упознају са особинама културног човека, а то су: знања, вештине, дисциплина, високи морал и стваралачка делатност.

Такозвана “Формула културног човека”, која се сматра сврсисходном за културолошко просвећивање младих, и коју је развио и лансирао професор Академије за државну управу, при кабинету председника Републике Азербејџан - Фуад Мамедов, има свој специфичан, детаљан садржај, који се своди на следеће: знање - образовање и умеца на научној основи, вештине; умеца - вештине и технике као резултат животног искуства; организација – дисциплина, социјална одговорност, воља и истрајност; моралност – особине које се формирају под утицајем васпитања: хуманизам, љубав, дружељубивост, савесност, поштење, правдољубивост, добродушност, милосрђе, вера, патриотизам; стваралачка делатност, као свесна потреба културног човека, зависи од количине знања, вештина, организације и степена моралности.

Вафа Гусеин гызы Мехтиева

СТИМУЛИРОВАНИЕ КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ПРИ ИНТЕГРАЦИИ ПРЕДМЕТОВ ИСКУССТВА

Обзор

Начатое в Азербайджане реформирование всей системы образования, затрагивая вопрос поиска новых методов интеграционного обучения и вопрос применения новой методологии. Культурологическая методология - универсальный системный подход, дающий возможность комплексного, междисциплинарного изучения культуры как целостной социальной системы,

8) Əlizadə Ə. Ə. Müasir Azərbaycan məktəbinin psixoloji problemləri, Bakı: Ozan, 1983, 68s.

но основе совокупности органически взаимосвязанных методов.

Внедрение и использование интеграционных методов и форм обучения на примере интегрирования предметов искусства в учебном процессе становится логически более обоснованным и эффективным, если осуществление всей этой работы выстраивается на системном культурологическом подходе. Важнейшим условием для развития инновативных способностей и личностных качеств лидера является формирование культурологического мышления. Культурологическое мышление представляет собой видение новых возможностей и технологий их практической реализации. Предвидение передовых технологий будущего и в этом направлении осуществление научного прогнозирования предполагают развития воображения, путём интеграции предметов искусства.

Ключевые слова: Культурология, методология, curriculum, интеграция, интерактив, инновация.

Summary

Beginning of reforms of whole educational system in Azerbaijan addressed some issues such as the search for new methods of integrative education and the issues of implementation of new methodology. Culturological methodology – an universal system approach provides for a comprehensive, interdisciplinary research of culture as an integrated social system through a complex of organically mutually interrelated methods.

Introduction and implementation of integrative methods and forms of education on the example of integrations of the subjects in arts into educational process is a more logical and efficient if the whole process is based on a system-culturological approach. Most important precondition for development of innovative skills and personal qualities of leaders is creation of culturological thinking. The culturological way of thinking is a vision of new possibilities and technologies for its implementation. Anticipation of advanced future technologies and realization of scientific anticipation (forecasting) in this field imply development of imagination through integration of the subjects in arts.

Key Words: culturology, methodology, curriculum, integration, inter-activity, innovation

ЛИТЕРАТУРА

- - Мамедов Ф. Културологија, као пут ка делотворној животној активности, Баку, «Абилев, Зејналов и синови», 2006, 576 стр.
- - Мамедов Ф. Култура управљања – искуство страних земаља, Баку, «Апостроф» Цап Еви, 2009, 45 п.л., 720 стр.

Resume

Nowadays meaningful preservation of national-cultural originality in development of Azerbaijan as well as conditions of comprehensive globalization in development of the world have made a whole line of professions and educational disciplines to be actual. This dictates a need for interactive forms of culturological education and as a consequence it makes for a higher qualitative level of not only such way of training but also of the education in general. Young people with the knowledge of culturology, who point out certain problems in their society, are gaining opportunity of finding efficient technologies and ways for solutions of these problems. From this point of view, the students who get prepared for making an integrative analysis of works of art on the basis of the knowledge in culturology are gaining following abilities: to analyze the works of art as well as the notions on which they are based; to form and explain their thesis; to correctly define the role and significance of certain person or even in development of culture; to make analytical studies of different functions of culture such as: ideological, educational and others. We think that on the level of high school the word "culture" needs to be explained in a narrow sense, which includes the notions such as: art, folklore and cultural heritage.

Овај рад је примљен 11. јануара 2012. а прихваћен за штампу на састанку Редакције 27. фебруара 2012. године.